

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΤΑΛΛΕΙΩΝ ΛΑΥΡΙΟΥ (Γ.Ε.Μ.Α.) ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Η Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου αποτελεί μια από τις μακροβιότερες μεταλλευτικές-μεταλλουργικές επιχειρήσεις της Ελλάδας¹.

Η ίδρυση των μεταλλευτικών –μεταλλουργικών βιομηχανιών και κατ’ επέκταση και της Γ.Ε.Μ.Α ακολουθεί κατά κανόνα μια κοινή πορεία φάσεων εξέλιξης, η οποία επιγραμματικά είναι η ακόλουθη:

1. 1^η φάση: Αρχικά ερευνάται αν υπάρχει κοιτάσμα. Τότε μόνο υπάρχει αντικείμενο για να ξεκινήσει τις εργασίες της μια μεταλλευτική-μεταλλουργική επιχείρηση. Στην περίπτωση που υπάρχει τότε μεγάλη σημασία έχει η γεωγραφική θέση του.
2. 2^η φάση: Προωθείται η έρευνα σε συνδυασμό με την εκμετάλλευση του κοιτάσματος και προσδιορίζεται η μεταλλευτική αξία του ορυκτού δυναμικού του συγκεκριμένου κοιτάσματος.
3. 3^η φάση: Επενδύσεις.
4. 4^η φάση: Περαιτέρω τεχνολογικές βελτιώσεις. Κυριαρχεί η εξειδίκευση της τεχνολογίας και η αναζήτηση νέων προϊόντων.
5. 5^η φάση: Παρακμή βιομηχανίας.

Η Γ.Ε.Μ.Α ιδρύθηκε το 1875. Είχαν προηγηθεί 15 χρόνια περίπου αναζήτησης μεταλλευτικών –μεταλλουργικών εργασιών στη Λαυρεωτική του β’ μισού του 19^{ου} αιώνα.

Το 1860 ο Γ. Παχύς ερχόμενος στο Λαύριο υπέβαλε αίτημα στην Κυβέρνηση για παραχώρηση των σκωριών. Το ελληνικό κράτος μη μπορώντας να απαντήσει, έστειλε στο Λαύριο τον άρτι αφιχθέντα στην Ελλάδα, Ανδρέα Κορδέλλα για να αποφανθεί για την αξία των σκωριών. Εκείνος αποφάσισε ότι η εκμετάλλευσή τους θα ήταν επικερδής και γι’ αυτόν το λόγο θα έπρεπε να μείνουν στην κατοχή του ελληνικού κράτους. Από τότε ο Γ. Παχύς έκανε άλλες δύο αιτήσεις στην Ελληνικό Κράτος και στη Νομαρχία Αττικοβοιωτίας για το ίδιο θέμα, όμως η απάντηση που πήρε τελικά ήταν ότι οι εκτάσεις αυτές ανήκαν στην κοινότητα Κερατέας και εκεί έπρεπε να αποταθεί. Αυτό κι έκανε.

Εντωμεταξύ το 1863 έφτασε στην Ελλάδα ο Ι. Β. Σερπιέρη, ο οποίος επίσης ήρθε σε επαφή με το ελληνικό κράτος και ζήτησε άδεια καμίνευσης των σκωριών. Όπως όμως συνέβη και με τον Γ. Παχύ το ελληνικό κράτος δεν έδωσε καμιά απάντηση στον Ι. Β. Σερπιέρη. Εκείνος τότε στράφηκε στον Γ. Παχύ, που εντωμεταξύ είχε λύσει μέρος των προβλημάτων που είχαν προκύψει στρεφόμενος στους κατοίκους της κοινότητας Κερατέας, και μαζί ίδρυσαν το 1864 την πρώτη μεταλλευτική – μεταλλουργική εταιρεία της Λαυρεωτικής την *Hilarion Roux et Cia* σε συνεργασία και με τον Ιλαριώνα Ρου. Η εταιρεία αυτή σκοπό είχε την εκμετάλλευση των σκωριών που βρίσκονταν στο δήμο Λαυρείου, την ανακαμίνευσή τους, την αποστολή και πώλησή τους και γενικότερα ό, τι αφορούσε το είδος της εκμετάλλευσης, καθώς και την αγορά άλλων τέτοιων περιπτώσεων, αν τύχαιναν.

¹ Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί τμήμα της διδακτορικής διατριβής που εκπονήθηκε στο Ε.Μ.Π με τίτλο: «Η δημιουργία και εξέλιξη της Γαλλικής Εταιρείας Μεταλλείων Λαυρίου (Γ.Ε.Μ.Α), σηματοδοτεί νέες εξελίξεις στον οικονομικό και βιομηχανικό τομέα της Ελληνικής κοινωνίας του 19^{ου} και 20^{ου} αι». Αθ. Μαρκουλή, Ιούνιος 2008.

Αναπτύχθηκε σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα και επέκτεινε τις δραστηριότητές της και τις εργασίες της, εκμεταλλεζόμενη όχι μόνο τις σκωρίες, αλλά και τις εκβολάδες. Αυτό έγινε αντιληπτό από το ελληνικό κράτος και αποτέλεσε την αρχή των αντιδικιών μεταξύ κράτους και της εταιρείας H.R et Cia που κατέληξαν στο Λαυρεωτικό ζήτημα το 1871 το οποίο επιλύθηκε το 1873 με την παρέμβαση του Ανδρέα Συγγρού.

Από την εταιρεία H.R.et Cia προέκυψαν δυο νέες εταιρείες:

1. Η Γαλλο-ελληνική εταιρεία «Τα Μεταλλεία Καμαρίζης»².
2. Η Ελληνική Εταιρεία Μεταλλουργιών Λαυρείου (Ε.Ε.Μ.Λ.)

Η Ε.Ε.Μ.Λ λειτούργησε έως το 1917 με αντικείμενο την καμίνευση των σκωριών και των εκβολάδων. Η Εταιρεία «Μεταλλεία Καμαρέζης» ήταν η εταιρεία του Ι.Β.Σερπιέρη η οποία είχε το δικαίωμα της εκμετάλλευσης των μεταλλείων της παραχώρησης του Σερπιέρη. Η συγκεκριμένη εταιρεία το 1875 μετεξελίχθηκε σε Γ.Ε.Μ.Λ περιλαμβάνοντας τις ακόλουθες 3 παραχωρήσεις:

1. του Σερπιέρη
2. του Μερκάτη
3. του Αντωνόπουλου

Στην συνέχεια πήρε και άλλες παραχωρήσεις, όπως για παράδειγμα της παραχώρησης της εταιρείας «Περικλής».

Η Γ.Ε.Μ.Λ αναπτύχθηκε ραγδαία και σε αυτό βοήθησε σύμφωνα με την 1^η φάση, που αναφέρθηκε αρχικά, ο εντοπισμός του κοιτάσματος και η γεωγραφική θέση αυτού. Είναι γνωστό ότι οι μεταλλευτικές εργασίες στη Λαυρεωτική ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1860 από τις αρχαίες εργασίες. Εντύπωση προκαλεί ο τεράστιος αριθμός γεωλογικών και τοπογραφικών χαρτών που φέρουν ημερομηνίες εκείνης της περιόδου και που αποδεικνύουν τις τεράστιες προσπάθειες που καταβάλλονταν από τους ιθύνοντες της Γ.Ε.Μ.Λ για τον εντοπισμό και τον ακριβή προσδιορισμό της θέσης, αλλά και των κοιτασμάτων που θα ήταν προς εκμετάλλευση.

Συγκεκριμένα η στρωματογραφία της Λαυρεωτικής είναι ακόλουθη:

Ανώτερος σχιστόλιθος
1 ^η επαφή
Ανώτερο Μάρμαρο
2 ^η επαφή
Κατώτερος Σχιστόλιθος
3 ^η επαφή
Κατώτερο Μάρμαρο

Πρόκειται όπως μπορεί κανείς να παρατηρήσει για επάλληλα στρώματα σχιστόλιθων και μαρμάρων.

² Ανδρ. Κορδέλλας, *Ο Μεταλλευτικός Πλούτος και οι Αλυκαί της Ελλάδος*, Αθήνα 1902, σ. 62-64.

Οι πρώτες μεταλλευτικές εργασίες στην περιοχή της Λαυρεωτικής ξεκίνησαν βάση των αρχαίων εργασιών στην Πλάκα και στην Καμάριζα. Η σημαντικότερη μεταλλοφορία στην Καμάριζα εντοπιζόταν στην 3^η επαφή και στην Πλάκα στην 1^η και στην 2^η επαφή. Οι μεταλλευτικές εργασίες όμως για να έχουν αποτέλεσμα πρέπει να συνδυάζονται και με μεταλλουργικές εργασίες αναλόγου μεγέθους και σοβαρότητας. Αυτό ήταν γνωστό στους ιθύνοντες της Γ.Ε.Μ.Α οι οποίοι παράλληλα με την έρευνα και την εκμετάλλευση πλούσιων κοιτασμάτων προωθούσαν και την ανάπτυξη των μεταλλουργικών εγκαταστάσεων της Γ.Ε.Μ.Α στην περιοχή του Κυπριανού.

Οι εργασίες εμπλουτισμού του μεταλλεύματος στη Γ.Ε.Μ.Α ξεκίνησαν με ένα μεταλλευτικό πλυντήριο το 1876. Το 1877 τέθηκε σε λειτουργία και δεύτερο και το 1894 και τρίτο.

Εκτός από τα μεταλλευτικά πλυντήρια η Γ.Ε.Μ.Α είχε να επιδείξει και ένα πλήρες μεταλλουργικό συγκρότημα που περιελάμβανε τις εργασίες της φρύξης, της πλινθοποίησης και της αναγωγικής τήξης.

Η Φρύξη είναι η διεργασία εκείνη κατά την οποία τα συμπυκνώματα του γαληνίτη μετατρέπονται σε οξειδία μέσα σε ειδικές καμίνους.

Το στάδιο της φρύξης ακολουθούσε το στάδιο της πλινθοποίησης. Η πλινθοποίηση ήταν απαραίτητη για το στάδιο της αναγωγικής τήξης κι αυτό γιατί η παρουσία κονιοποιημένων μεταλλευμάτων εμπόδιζε την ελεύθερη διέλευση του αέρα καύσης μέσα στην κάμινο. Επίσης όσο μεγαλύτερα ήταν τα τεμάχια που καμινεύονταν τόσο λιγότερες ήταν οι απώλειες σε αργυρούχο μόλυβδο. Έτσι λοιπόν έφτιαχναν πλίνθους με τη βοήθεια λεπτής σκόνης ανθρακικού μολύβδου και με τις αποθέσεις από καπνό μολύβδου που έπαιρναν από τα πλυντήρια, και με αυτές τροφοδοτούσαν τις καμίνους αναγωγικής τήξης.

Η Γ.Ε.Μ.Α ξεκίνησε τις εργασίες της με καμίνους Pilsz, οι οποίες στις αρχές του 20^{ου} αιώνα αντικαταστάθηκαν από τις καμίνους Water Jacket.

Στο ολοκληρωμένο αυτό συγκρότημα της Γ.Ε.Μ.Α εντάσσεται και η καμινάδα. Απαραίτητη προϋπόθεση για να λειτουργήσει η μεταλλουργία ήταν οι καπναγωγοί και οι καμινάδες, που σκοπό είχαν την απομάκρυνση των καπναερίων και τη συγκέντρωση στερεών από την εξάχνωση ενώσεων ή από τη σκόνη των μεταλλευμάτων στα καπναέρια. Το 1880 είχε ολοκληρωθεί η πρώτη φάση κατασκευής της καπναγωγού και της καμινάδας και είχε τεθεί σε λειτουργία Πιο συγκεκριμένα, υπήρχε ένας καπναγωγός (μια κτιστή θολωτή στοά) που είχε αφετηρία του τις καμίνους αναγωγικής τήξης (φούρνους) και κατέληγε στην πρώτη καμινάδα που βρισκόταν σε υψόμετρο 72,20 μ. Το 1895 ολοκληρώθηκε η δεύτερη φάση του έργου σε υψόμετρο 142,70 μ. Οι καπνοί που συγκεντρώνονταν στον καπναγωγό σε τακτά χρονικά διαστήματα αφαιρούνταν από τη στοά και χρησιμοποιούνταν στην πλινθοποίηση. αφού είχαν μεγάλη περιεκτικότητα σε μόλυβδο που πολλές φορές άγγιζε το 40 με 45%.

Από τα πρώτα χρόνια η Γ.Ε.Μ.Α εξελισσόταν βασιζόμενη και στην **έρευνα**, όπως αποδεικνύεται από τις πολυάριθμες ερευνητικές εργασίες που γίνονταν στα **μεταλλευτικά κέντρα**, προσπαθώντας να εντοπίσει μετάλλευμα, αλλά και από τις **προσπάθειες βελτίωσης** του τεχνολογικού και μηχανολογικού εξοπλισμού.

Επαναστατική μέθοδος- σημείο σταθμός για την πορεία της Γ.Ε.Μ.Α, και χαρακτηριστικό δείγμα της πολιτικής της Γ.Ε.Μ.Α, όσον αφορά στις **επενδύσεις και τις εξελίξεις στον τεχνολογικό και μηχανολογικό εξοπλισμό**, στάθηκε η εγκατάσταση της μεθόδου της **Επίπλευσης** που το 1929 αντικατέστησε τα πλυντήρια

με σκοπό την επεξεργασία των θειούχων εκβολάδων και των μεικτών θειούχων. Η εγκατάσταση της Επίπλευσης είναι η απόδειξη των επενδύσεων που τολμούσε η Γ.Ε.Μ.Α έχοντας ως γνώμονα τη βελτίωση των εργασιών και της παραγωγικότητας. Η Επίπλευση είναι μια μέθοδος εμπλουτισμού μικτών μεταλλευμάτων. Ο σκοπός της είναι να διαχωρίζει τα διάφορα συστατικά τα οποία συνυπάρχουν στο προς κατεργασία μέταλλευμα με την προσθήκη χημικών αντιδραστηρίων και να εμπλουτίζει με αυτόν τον τρόπο τα μεταλλεύματα που έχουν αξία.

Σε εποχές πολύ δύσκολες λόγω κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών προβλημάτων η Γ.Ε.Μ.Α κατόρθωσε όχι μόνο να επιβιώσει, αλλά και να μεγαλουργήσει. Αρκεί να αναφέρει κανείς τον Δ. Ο. Ε (Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο) το 1897, τους Βαλκανικούς πολέμους, τους δυο Παγκόσμιους πολέμους και την μεγάλη οικονομική κρίση του 1929³. Δεν πρέπει να ξεχνάει κανείς επίσης τα προβλήματα που δημιουργούνταν κατά καιρούς από τις διάφορες απεργίες, τα εργατικά ατυχήματα), αλλά και τις ασθένειες των μεταλλείων, όπως η μολυβδίαση, η πυριτίαση κ.τ.λ..

Η προσπάθεια για επιβίωση τα δύσκολα χρόνια, αλλά και για εξέλιξη αργότερα φαίνεται και στην αναζήτηση **νέων προϊόντων**. Έτσι άρχισε η παραγωγή αρσενικού οξέως το 1915, μίνιου, λιθάργυρου και φύλλων μολύβδου το 1935.

Πολύ σημαντική βελτίωση για τη Γ.Ε.Μ.Α, που έδωσε ώθηση στην εξέλιξη της, ήταν η εγκατάσταση της **Απαργύρωσης**. Μέχρι το 1933 το τελικό μεταλλουργικό προϊόν της Γ.Ε.Μ.Α ήταν *αργυρούχος σκληρός μολύβδος*.

Τότε τέθηκε σε πλήρη λειτουργία η μέθοδος της Απαργύρωσης δηλαδή *το τμήμα παραγωγής μαλακού μολύβδου*. Οι μελέτες εγκατάστασης του τμήματος της Απαργύρωσης είχαν ξεκινήσει το 1913 με μικρή παραγωγή μαλακού μολύβδου, η υπόλοιπη εγκατάσταση καθυστέρησε έως το 1933 λόγω ελλείψεως προσωπικού.

Κατά τη διαδικασία της Απαργύρωσης ο αργός μολύβδος, που είναι αργυρούχος «απαργυρώνεται» δηλαδή του αφαιρείται ο Ag. Θεωρείται σπουδαία διαδικασία γιατί στοχεύει στην παραγωγή όσο το δυνατόν καθαρότερου μαλακού μολύβδου και ταυτόχρονα στον εμπλουτισμό του Ag που απομένει στον μολύβδο, ο οποίος θα αφαιρεθεί κι αυτός στη συνέχεια με τη διαδικασία της *κυπέλλωσης*.

Αξίζει να μνημονευθεί και ένα συγκλονιστικό γεγονός που συνέβη στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. Όταν το 1941 ξεκίνησε η Γερμανοϊταλική κατοχή, οι συνέπειες ήταν ολέθριες για την ελληνική κοινωνία με άμεσο αποτέλεσμα την εξάπλωση λιμού κυρίως στα αστικά διαμερίσματα της χώρας. Η ίδια άσχημη κατάσταση επικρατούσε τότε και στο Λαύρειο, που εκείνη την εποχή αριθμούσε 5.000 κατοίκους. Από αυτούς οι 752 πέθαναν από την πείνα μέσα σε έντεκα μήνες (από τον Οκτώβριο του 1941 έως τον Αύγουστο του 1942). Μπροστά σε αυτό το δράμα το 1942 ο Κ. Κονοφάγος, πρότεινε στον διευθυντή της Γ.Ε.Μ.Α Maurice Bremer και εκείνος, με τη σειρά του, στην Κεντρική Διεύθυνση των Παρισίων να

³ Είναι δύσκολο να εντοπίσει κανείς ακριβώς τη στιγμή που η οικονομική κρίση του 1929 έπληξε την Ελλάδα. Παρόλα αυτά, οι ανησυχίες που προκλήθηκαν σχετικά με την ελληνική οικονομία ήταν εμφανείς. Είναι ιστορικά τεκμηριωμένο ότι οι επιπτώσεις της κρίσης του 1929 δεν ήταν ίδιες για όλους τους κλάδους της βιομηχανίας. Όλες όμως οι βιομηχανίες, άρα και η Γ.Ε.Μ.Α, έπρεπε να αντιμετωπίσουν τη βίαιη μείωση των κερδών. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με τη μείωση του κόστους παραγωγής, η οποία θα ερχόταν αφ' ενός από τη μείωση του προσωπικού και αφ' έτερου από βελτιώσεις και τροποποιήσεις των μηχανημάτων, αλλά και των μεθόδων παραγωγής. Στ. Τσοτσόρος, *Η συγκρότηση του Βιομηχανικού Κεφαλαίου στην Ελλάδα (1898-1939)*, Εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., -Μ. Mozower, *Η Ελλάδα και η οικονομική κρίση του Μεσοπολέμου*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ, Αθήνα 2002, σ.159. -Χρ. Αγριαντώνη, *Οι μηχανικοί και η βιομηχανία, μια αποτυχημένη συνάντηση*, Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Αθήνα 2002, σ. 275.

παράγουν, κρυφά από το στρατό κατοχής, μεταλλικό άργυρο. Έτσι εγκατέστησαν μια πρόχειρη κάμινο κυπέλλωσης και παρήγαγαν για πρώτη φορά στη Γ.Ε.Μ.Α **άργυρο** «υπό τραγικές συνθήκες». Αυτό ήταν εφικτό, καθώς υπήρχαν 10.000 κιλά αργύρου σε μορφή αποθέματος τριπλού κράματος. Ο σκοπός ήταν να πωληθεί ο άργυρος στη μαύρη αγορά. Με τα χρήματα οργανώθηκε συσσίτιο για τα παιδιά που λιμοκτονούσαν⁴.

Μετά τον πόλεμο συνεχίστηκε η παραγωγή μεταλλικού αργύρου με αποστακτήριο ανάκτησης του ψευδαργύρου που περιεχόταν στο τριπλό κράμα και βελτιωμένη κάμινο κυπέλλωσης.

Ο χώρος της Γ.Ε.Μ.Α φιλοξενεί επίσης άλλη μια καινοτομία του Κ. Κονοφάγου: το bag house. Πρόκειται για την κατασκευή και εγκατάσταση σακόφιλτρων που σκοπό είχε την συλλογή των κόκκων των καπνών των καμίνων της μεταλλουργίας.

Το Μηχανουργείο είναι το τμήμα της Γ.Ε.Μ.Α με τη δική του ιστορία. Άρχισε να δραστηριοποιείται μαζί με τα πλυντήρια. Στην αρχή καταλάμβανε μικρό χώρο και αργότερα επεκτάθηκε. Σήμερα στην αρχική τους θέση βρίσκονται δύο από τα τέσσερα καμίνια με τα οποία ξεκίνησε και μερικές εργαλειομηχανές. Το Μηχανουργείο της Γ.Ε.Μ.Α αποτελούσε ένα ολοκληρωμένο σύνολο. Τα πάντα μπορούσαν να κατασκευαστούν ή να επισκευαστούν σε αυτό. Στη λειτουργία του σημαντικό ρόλο έπαιζε και το τεχνικό προσωπικό, το οποίο ήταν τέλεια καταρτισμένο και εκπαιδευμένο, αφού όλοι δούλευαν εκεί από μικρά παιδιά, είχαν δεθεί με το σίδηρο και είχαν αγαπήσει τη δουλειά τους. Εξάλλου, όπως λένε και πρώην εργαζόμενοι του Μηχανουργείου, «σημασία για τη Γ.Ε.Μ.Α είχε η ποιότητα της δουλειάς και όχι τόσο ο χρόνος αποπεράτωσής της. Γι' αυτό και τα αποτελέσματα ήταν εξαιρετικά».

Από τη σύντομη περιγραφή που μόλις προηγήθηκε είναι φανερό, σε ολόκληρη την πορεία της Γ.Ε.Μ.Α μέχρι το 1950, οι προσπάθειες για επενδύσεις, παραγωγή νέων προϊόντων, εφαρμογή νέων μεθόδων, τεχνολογικές βελτιώσεις και εξειδικευμένη τεχνολογία.

Από το 1950 όμως άρχισαν να φαίνονται τα πρώτα σημάδια παρακμής. Οι προσπάθειες για επιβίωση είναι ορατές και επίμονες. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται τα ερευνητικά έργα που οδήγησαν στην ανακάλυψη του μαγνητίτη και στη διάνοιξη του φρέατος του Βορρά.

Στις ύστατες προσπάθειες της αναφέρεται και το υπόμνημα που έστειλε στο ελληνικό κράτος (23-10-1967) ζητώντας οικονομική ενίσχυση για να προβεί σε εργασίες ανακαίνισης και βελτίωσης των μεταλλευτικών εγκαταστάσεων. Το 1969 προέβει σε αλλαγές στην Καμινεία και συγκεκριμένα στη φρύξη όπου έγινε η εγκατάσταση του περιστρεφόμενου φούρνου Dwight-Lloyd. Την ίδια εποχή προσετέθη φίλτρο για τη συλλογή καπνού και το 1980 προστέθηκε και 2^ο φίλτρο.

Η δεκαετία όμως του 1970 κρίθηκε καθοριστικής σημασίας για τη Γ.Ε.Μ.Α. Ήταν η δεκαετία που ξεκίνησαν οι συζητήσεις για τη μόλυνση της ατμόσφαιρας και τις συνέπειες που είχε αυτό στην υγεία των κατοίκων της Λαυρεωτικής. Ήταν η δεκαετία επίσης που έκλεισαν οριστικά οι εργασίες στα μεταλλεία (έτος 1977). Αυτή η χρονική στιγμή αποτέλεσε και την αρχή του τέλους για τη Γ.Ε.Μ.Α. Λειτουργήσε άλλα τέσσερα χρόνια επεξεργαζόμενη μέταλλευμα που εισήγε.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα, αβεβαιότητας και καχεξίας, οι εργαζόμενοι στην Γ.Ε.Μ.Α και παράγοντες της πόλης, βεβιασμένα και υπό το κράτος δικαιολογημένης ανασφάλειας, εισηγήθηκαν στην πολιτεία την ακόλουθη πρόταση: Να μισθωθούν οι

⁴ Κ. Κονοφάγος, Το Αρχαίο Λαύρειο, σελ.52, Αθήνα 1980

χώροι και οι εγκαταστάσεις της Γαλλικής Εταιρείας Μεταλλείων Λαυρείου από το Κράτος και να ιδρυθεί κρατική Εταιρεία, η οποία θα συνέχιζε τη μεταλλουργική δραστηριότητα της Γαλλικής, όπως ακριβώς συνέβαινε και πριν τη διακοπή. Έτσι θα ήταν δυνατόν να εξασφαλισθούν οι υπάρχουσες θέσεις εργασίας. Δεν υπήρχε καμιά σοβαρή μελέτη που να στηρίζει τη σκοπιμότητα ή τη βιωσιμότητα αυτής της πρότασης. Τοπικοί παράγοντες και παράγοντες της πολιτείας όμως την υποστήριξαν με σθένος. Τελικά η πρόταση υιοθετήθηκε και υλοποιήθηκε.

Ιδρύθηκε έτσι, το 1984 η υπό κρατικό έλεγχο εταιρεία ΕΜΜΕΛ ΑΕ. Η εταιρεία αυτή, χωρίς να έχει την δυνατότητα προγραμματισμένης ανάπτυξης, ύστερα από υποτονική δραστηριότητα πέντε ετών παρουσίασε χρέη 10 δις δρχ. Το 1989 η Εταιρεία διέκοψε τη λειτουργία της και ετέθη υπό αναγκαστική διαχείριση.

Η βιωσιμότητα δεν μπόρεσε να επανακάμψει. Η στρατηγική επιλογή της Γ.Ε.Μ.Α για συνεχή ανανέωση δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Έτσι και η ΕΜΜΕΛ δεν μπόρεσε να διατηρηθεί. Οι μέθοδοι, οι νέες τεχνολογίες, τα νέα προϊόντα που κατά καιρούς έβγαζαν τη Γ.Ε.Μ.Α από τις δυσκολίες τη δεκαετία του 1980 δεν ήταν αρκετά.

Από αυτό το σημείο και λίγο νωρίτερα ξεκινάει η «νεότερη ιστορία της Γ.Ε.Μ.Α». με τη συμμετοχή και του Ε.Μ.Π. Συγκεκριμένα, η πρώτη ανάμειξη του ΕΜΠ στο θέμα της «Γαλλικής Εταιρείας» έγινε το 1977, όταν το τμήμα Μηχανικών Μεταλλείων-Μεταλλουργών ζήτησε να του παραχωρηθούν χώροι για ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς⁵. Τότε το αίτημα δεν έγινε δεκτό. Την τριετία 1986-1989 ετέθη θέμα στο ΕΜΠ, αυτή τη φορά για ίδρυση «Πάρκου Τεχνολογίας» στους χώρους της Γ.Ε.Μ.Α. Απορρίφθηκε λόγω σοβαρών αντιρρήσεων κυρίως όσον αφορούσε στην εξελιξιμότητα των Πάρκων Τεχνολογίας εν γένει.

Το αίτημα του ΕΜΠ έκανε εκ νέου την εμφάνισή του τον Οκτώβριο του 1991. Αυτή τη φορά το αίτημα αντιμετωπίστηκε θετικά διότι ήταν συνδεδεμένο με την ανάγκη για διάσωση και διατήρηση των κτιριακών εγκαταστάσεων και του μηχανολογικού εξοπλισμού της Γ.Ε.Μ.Α.

Σε όλο το διάστημα που μεσολάβησε επανεξετάστηκαν η ιστορία της Γ.Ε.Μ.Α και οι αναφορές στο θέμα. Σύντομα διαπιστώθηκε ότι ήταν προσιτή μια νέα οπτική για την ερμηνεία των γεγονότων που αφορούσαν στη πορεία της Γ.Ε.Μ.Α να διακόψει τις εργασίες της. Και αυτό διότι από τη μια πλευρά, η απουσία παραγωγής απελευθέρωσε τη σκέψη και της επέτρεψε να αναπτύξει κριτική και προβληματισμούς που οδηγούσαν σε ριζικότερες αναθεωρήσεις

Από την άλλη πλευρά υπήρχαν η εταιρεία ΕΛΕΒΜΕ ΑΕ, ο Δήμος Λαυρείου, το Εργατικό Κέντρο Λαυρείου, η Εταιρεία Μελετών Λαυρεωτικής και άλλοι φορείς που πραγματοποίησαν συνεργασίες και αποτέλεσαν το πυρήνα των ενδιαφερομένων για τη διάσωση των εγκαταστάσεων της ΓΕΜΑ.

Το ερώτημα όλων αυτών των χρόνων ήταν αν ο συγκεκριμένος χώρος με το περιεχόμενό του και τη δομή του οδηγούσε σε νέα αυτοδύναμη χρήση. Όχι μια χρήση που να εξυπηρετεί αποκλειστικά τη διάσωση. Ούτε μια χρήση που να βελτιώνει την παλιά. Αλλά μια χρήση που να προκύπτει από τον ίδιο το χώρο και να ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένο και σύγχρονο κοινωνικό αίτημα. Αν δηλαδή ο ίδιος αυτός δομημένος χώρος έκρυβε στο εσωτερικό του δυνατότητες συνέχειας. Αν δηλαδή μπορούσε να αρθρωθεί με το παρόν.

Η λογική αυτή οδήγησε στην επεξεργασία της γνωστής πρότασης: "να ιδρυθεί πάρκο τεχνολογίας και μουσείο τεχνολογίας στα κτίρια και στις εγκαταστάσεις της Γ.Ε.Μ.Α".

⁵ Θ. Λουκάκης, «Η τεχνολογία ξαναζεί στο Λαύρειο», εφημ. Το Βήμα, 4 Ιουλίου 1999.

Τελικά ιδρύθηκε το: «Τεχνολογικό Πολιτιστικό Πάρκο Λαυρείου» (Τ.Π.Π.Λ). Συγκεκριμένα προωθήθηκε η πρόταση: «Να αποκατασταθούν τα κτίρια και οι εγκαταστάσεις της «Γαλλικής Εταιρείας Μεταλλείων Λαυρείου» και ως νέα χρήση να ιδρυθεί «πάρκο τεχνολογίας» και «μουσείο τεχνολογίας». «Ο χαρακτήρας του Τ.Π.Π.Λ θα ήταν δισυπόστατος: έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και παραγωγή από τη μια. Πολιτισμός και Εκπαίδευση από την άλλη»⁶.

Η Γ.Ε.Μ.Λ άλλαξε χρήση. Τα κτίρια της άλλαξαν υπόσταση. Κτίρια που από μόνα τους είναι η ίδια η ιστορία, που μαρτυρούν τον αγώνα για ζωή και επιβίωση, κτίρια των οποίων η χρήση επαναπροσδιορίστηκε.

Οι εργαζόμενοι πλέον ασχολούνται σε επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας και όχι στις μεταλλουργικές εγκαταστάσεις της Γ.Ε.Μ.Λ. Ολόκληρο το κτιριακό βιομηχανικό συγκρότημα της Γ.Ε.Μ.Λ μοιάζει με υπαίθριο μουσείο, είναι μια πραγματική κοιτίδα βιομηχανικού πολιτισμού.

Μνήμες, θύμησες, αγάπη για τα μεταλλεία, για την ιστορία του Λαυρείου, όλα συνυφασμένα με την εξέλιξη και το σεβασμό στη βιομηχανική παράδοση της περιοχής. Οι άνθρωποι του Λαυρείου είναι μεγαλωμένοι μέσα στην τεχνολογία. Το ΤΠΠΛ οφείλει να εμπιστεύεται τους κατοίκους του και τον τρόπο σκέψης τους. Οφείλει να σέβεται και να υπολογίζει την κοινωνία και την πραγματικότητα μέσα στην οποία είναι ενταγμένο. Τα πρώτα αποτελέσματα είναι ήδη ορατά.

Το δέσιμο των κατοίκων του Λαυρείου με την πόλη τους είναι τόσο ισχυρό, ώστε οι κάτοικοι του Λαυρείου, οι οποίοι ήταν όλοι, σχεδόν στο σύνολό τους, εσωτερικοί και εξωτερικοί μετανάστες, θεωρώντας πλέον τους εαυτούς τους Λαυρεώτες, κατέβαλαν, στο μέτρο του δυνατού, προσπάθειες να παραμείνουν στην πόλη του Λαυρείου και μετά την περίοδο της αποβιομηχάνισης, η οποία δημιούργησε αμέτρητα προβλήματα.

Η παιδεία των ανθρώπων του Λαυρείου είναι στενά συνδεδεμένη με την ιστορία του. Η γενιά των εργατών έχει μεγαλώσει και αναθρέψει, υπό δύσκολες συνθήκες, μια γενιά επιστημόνων. Μια γενιά που στο μεγαλύτερό της ποσοστό, επιστρέφει στον τόπο της για να προσφέρει εδώ τις γνώσεις της. Όλοι έχουμε την πεποίθηση ότι η πρόοδος θα επέλθει από την τεχνολογία και τον πολιτισμό. Επιθυμούμε και είμαστε θετικοί απέναντι στην προοπτική εγκατάστασης νέων βιομηχανικών και μεγάλων επιχειρήσεων. Η σχέση μας με τη βιομηχανία και την τεχνολογία είναι στενή και δεν αποσυντίθεται εύκολα έστω και αν έχουν περάσει χρόνια από το κλείσιμο των εργοστασίων. Η εκτίμησή μας είναι ότι το Τεχνολογικό Πάρκο του Λαυρείου, στην πορεία της διαδοχικής χρήσης των κτιρίων για υψηλής τεχνολογίας δραστηριότητες από διάφορες επιχειρήσεις, είναι σε θέση να συμβάλει στη φυσιογνωμία της πρώην «Γαλλικής Εταιρείας Μεταλλείων Λαυρείου» και του σύγχρονου Λαυρείου. Η ιστορία συνεχίζεται. Άλλωστε το ΕΜΠ γνωρίζει ότι ο πυρήνας της τεχνολογίας δεν είναι η παραγωγή καθεαυτή. Περισσότερο είναι η λογική της παραγωγής.

⁶ Γ. Πολύζος, «Η πρόκληση της τεχνολογικής και πολιτιστικής επανάχρησης ενός βιομηχανικού μνημείου», Τ.Π.Π.Λ, μελέτες και έργα 1994-1997, Πανεπιστημιακές εκδόσεις ΕΜΠ.